



בבית המשפט העליון בשבתו כבית משפט לערעורים אזרחיים

ע"א 4345/10

לפני :

כבוד המשנה לנשיא מ' נאור
כבוד השופט ס' גובראן
כבוד השופט י' דנציגר

המערערות :

1. איתמר מחלב - רואה חשבון - חברה בפירוק
מרצון
2. מח ולב בע"מ

נ ג ד

המשיבה :

מדינת ישראל - רשות המיסים בישראל

ערעור על פסק דינו של בית המשפט המחוזי בתל אביב-יפו
מיום 21.4.10 בת"א 1681/07 שניתן על ידי כבוד השופטת
ד"ר מ' אגמון-גונן

תאריך הישיבה :

כ"ו בתמוז התשע"ג (16.7.2012)

בשם המערערות :

עו"ד איתמר מחלב

בשם המשיבה

עו"ד קמיל עטילה

פסק-דין

השופט ס' גובראן:

לפנינו ערעור על פסק דינו של בית המשפט המחוזי בתל אביב-יפו (ת"א 1681/07, כבוד השופטת ד"ר מ' אגמון-גונן) מיום 21.4.2010, אשר דחה את בקשתן של המערערות לאשר תביעתן כתובענה ייצוגית כנגד המשיבה, רשות המיסים בישראל (להלן: הבקשה).

1. המערערות, חברות העוסקות בתחום ראיית החשבון, עתרו לבית המשפט המחוזי לאישור תובענה ייצוגית לפי חוק תובענות ייצוגיות, התשס"ו-2006 (להלן:

חוק תובענות ייצוגיות או החוק). עניינה של התובענה בהשבת סכומים שגבתה המשיבה, בדמות קנסות פיגורים, על פי חוק המיסים קנס פיגורים, התשמ"א-1980 (להלן: חוק הקנסות). המערערות אינן מלינות על עצם החיוב אלא על הכללת סכום הקנס בתוך סעיף השערוך הכללי, דבר אשר לטעמן עולה כדי הטעייה.

2. בהחלטתו, דחה בית המשפט המחוזי את הבקשה לאישור התובענה הייצוגית. בית המשפט קבע כי לא מתקיימת בענייננו עילת התביעה האישית הנדרשת מכוח סעיף 4(א)(1) לחוק תובענות ייצוגיות. זאת, שכן הקנסות נגבים על ידי המשיבה כדין ודרך גבייתן אינה עולה כדי הטעייה. בנוסף, בית המשפט הוסיף וקבע כי ספק אם טענת המערערות הנוגעת להטעייה כנגד רשות שלטונית נכנסת לגדר התוספת השנייה לחוק התובענות הייצוגיות ועל כן נראה כי לא ניתן לאשרה לפי סעיף 3(א) לחוק תובענות ייצוגיות. לבסוף, בית המשפט קבע כי אף אם יתקיימו במערערות שני התנאים המנויים בסעיפים 4(א)(1) ו-3(א), עילת תביעה אישית והתאמה לעילות המנויות בתוספת השנייה, במקרה דנן אין מדובר בהטעייה שכן קיים חוק מפורש המסמיך את הרשות לגבות קנסות פיגורים. כמו כן נקבע כי אין מדובר בהטעייה שכן המשיבה עשתה מאמצים גדולים ומגוונים כדי ליידע את ציבור הנישומים בדבר הקנסות.

3. על החלטה זו הוגש הערעור שלפנינו, שבמסגרתו העלו המערערות מספר טענות, ואלו העיקריות שבהן: ראשית, סוברות המערערות כי דרך גביית קנסות הפיגורים עולה כדי הטעייה שכן קנס הפיגורים משוערך בסעיף אחד עם הקרן והריבית הצפויה ואינו מופיע בנפרד. לטענתן, בדרך זו נמנעת מנישומים הידיעה כי נגבה מהם קנס וממילא האפשרות לטעון כנגדו או לפנות בבקשות להפחיתו. עוד טוענות המערערות כי טעה בית המשפט המחוזי בקובעו כי דרכי היידוע על דרך גביית הקנס שבהן נוקטת המשיבה, ביניהן יומן רואי החשבון, הוראות ביצוע של מס הכנסה ועוד, מקימות חזקה כי אכן דבר הקנס ידוע לציבור בכלל ולציבור רואי החשבון בפרט. שנית, טוענות המערערות כי הצגת הקנס אינה עומדת בדרישות חוקיות וביניהן טופס 1 לדרישת תשלום סכום שלא נפרע המופיע בתוספת לתקנות המיסים (גביה), התשל"ד-1974 הדורש ציון כל סוג מס בפני עצמו. לדידן, קנס פיגורים עולה כדי סוג מס שונה מהקרן ועל כן עליו להיות מצוין בנפרד. עוד בהקשר זה טוענות המערערות כי דרך הצגת קנס הפיגור סוטה מאמות מידה מנהליות וביניהן שקיפות והגינות. שלישית, טוענות המערערות כי קנס הוא בגדר ענישה אזורית ועל ענישה יש להודיע לנישומים בצורה מפורשת. רביעית, טוענות המערערות כי דרך הצגת הקנס פוגעת בזכותן לקניין ואינה עומדת בדרישת המידתיות. לבסוף, טוענות המערערות כי החלטת בית המשפט המחוזי מעניקה גושפנקא לרשויות המס לפעול כעולה על רוחן ומונעת גילוי נאות.

4. מנגד, המשיבה סומכת ידיה על נימוקי בית המשפט המחוזי וטוענת כי הבקשה אינה עומדת ולו בתנאי אחד מהתנאים הנדרשים לאישור תובענה ייצוגית בחוק תובענות ייצוגיות. ראשית, טוענת המשיבה כי עילת הטעיה אינה נכללת בגדרי הרשימה המנויה בתוספת לחוק התובענות הייצוגיות. זאת, שכן לטענתה, סעיף 11 לתוספת, עליו נשענות המערערות, חל במקרים שבהם נקבע כי הרשות גבתה כספים שלא כדין, בעוד שבענייננו כלל לא בוצעה גבייה במועדים הרלוונטיים וממילא לא ניתן לומר כי גבייה מסוג זה אינה כדין. לעניין הגבייה, טוענת המשיבה כי תביעת המערערות אינה עומדת בדרישת סעיף 21 לחוק התובענות הייצוגיות. לגרסתה, ב-24 החודשים שקדמו למועד הגשת הבקשה המערערות כלל לא שילמו קנס פיגורים ולכן הן אינן זכאיות לסעד המבוקש של השבת כספים. לעניין חובת הגבייה כדין, המשיבה חוזרת על שנקבע בפסק הדין של בית המשפט המחוזי וטוענת כי לא בוצעה הטעיה וכי היא זכאית לגבות קנס פיגורים מכוח הוראת חוק מפורשת.

5. המשיבה מתייחסת לפגמים שנפלו באופן ניהול ההליך בידי המערערות וטוענת כי הוסתרו בבקשתן פרטים מהותיים, כגון מעמדן המשפטי של החברות, דבר שעומד בעוכרי הבקשה. בהקשר זה, טוענת המשיבה כי יש להתייחס לחוסר כשירותן של המערערות לשמש כתובעות ייצוגיות. לגרסתה, המערערת 1 היא חברה בפירוק ועל כן משמשת כיישות משפטית לנושאים מוגבלים בלבד, אשר הגשת תובענה ייצוגית זו אינה נכללת בהם. כמו כן היא טוענת כי המערערת 2 חדלה מלהיות יישות משפטית עם חיסולה. בבחינת למעלה מן הנדרש מציינת המשיבה כי הערעור אינו עומד בתנאים הקבועים בסעיף 8(א) לחוק תובענות ייצוגיות. לעניין התנאי הראשון הקבוע בסעיף, הדורש הוכחת סיכויי התביעה, טוענת המשיבה כי התצהיר שצורף לבקשה אינו כולל את הפרטים הנדרשים לאישור תובענה ייצוגית. לעניין התנאי הרביעי הנדרש בסעיף, לפיו על התביעה הייצוגית להוות את הדרך היעילה וההוגנת להכרעה, טוענת המשיבה כי הליך זה לא יוביל לקיצור ויעול תהליכים בענייננו. זאת שכן מדובר בטענת הטעיה, טענה סובייקטיבית מטיבה אשריש להוכיחה בכל מקרה לגופו. לבסוף, טוענת המשיבה כי ניהול התביעה כתובענה ייצוגית עולה כדי ניצול של מנגנון זה עבור ניסיונות התחמקות מתשלום הנדרש כדין, שבוצע בזדון כחלק מניסיונו של בא כוח המערערות להפיק רווח כלכלי.

6. בתשובותיהן לסיכומי המשיבה חוזרות המערערות על טיעוניהן. בנוסף, הן שוללות את טענת המשיבה לפיה לא שולמו כלל קנסות פיגורים ב-24 החודשים שקדמו להגשת הבקשה.

7. בבסיס הדיון באישור התובענה כייצוגית יעמוד חוק תובענות ייצוגיות. למען הבהירות, אפרט להלן בקצרה את סעיפי החוק העיקריים הנוגעים לאישור תובענה כייצוגית. סעיף 4(א)(1) לחוק בצירוף עם סעיף 3(א), קובע מי רשאי להגיש בקשה לאישור תובענה ייצוגית. בסעיף 4(א)(1) מוצבות שתי דרישות: הראשונה, קיום עילת תביעה כמפורט בסעיף 3(א) לחוק והשנייה, כי לעילת תביעה זו תהיה נגיעה פרטנית לתובע, דהיינו, עילת תביעה אישית. זאת, ובתנאי שהעילה מעוררת שאלות מהותיות של עובדה או משפט המשותפות לכלל החברים הנמנית עם קבוצת בני אדם – בשם אותה קבוצה. בהתקיים האמור לעיל, יש לבדוק את הבקשה לגופה על פי סעיף 8(א) לחוק, המציב ארבעה תנאים מצטברים לאישור התביעה כתובענה ייצוגית.

קיומה של עילת תביעה

8. סעיף 3(א) לחוק תובענות ייצוגיות קובע כי:

”לא תוגש תובענה ייצוגית אלא בתביעה כמפורט בתוספת השניה או בענין שנקבע בהוראת חוק מפורשת כי ניתן להגיש בו תובענה ייצוגית; ...”.

כפי שנזכר בסעיף, המחוקק הגביל את העילות בגינן ניתן להגיש בקשה לאישור תובענה ייצוגית והגדיר בחוק תובענות ייצוגיות מהן העילות המאפשרות שימוש בחוק זה, בתוספת השנייה לחוק. הרשימה המופיעה בתוספת השנייה היא סגורה ולא ניתן להגיש תובענה ייצוגית בעילה שאינה נכללת בה (ראו אלון קלמנט “קווים מנחים לפרשנות חוק התובענות הייצוגיות” התשס”ו-2006 הפרקליט מט 131 (2006)).

האם ביססו המערערות בבקשתן עילה אשר נכללת בתוספת השנייה לחוק? זו השאלה העומדת לפתחנו.

9. המערערות מלאות טענות כרימון והעלו בסיכומיהן עילות תביעה רבות מתחומי המשפט הפרטי, המנהלי והחוקתי. כפי שקבע בית המשפט המחוזי, עילת התביעה המרכזית לה טוענות המערערות היא עילת ההטעיה. לטעמי, עילה זו אינה מקימה למערערות עילת תביעה כנדרש בתוספת השנייה לחוק תובענות ייצוגיות, וזאת מהטעמים שיפורטו להלן.

10. לפי סעיף 11 לתוספת השנייה לחוק, ניתן להגיש בקשה לאישור תובענה ייצוגית בעניין:

”תביעה נגד רשות להשבת סכומים שגבתה שלא כדין,
כמס, אגרה או תשלום חובה אחר” [ההדגשה אינה
במקור - ט”ג].

עסקינן בשתי דרישות מצטברות שצריכות להתקיים כדי להיכנס תחת כנפו של סעיף 11 לתוספת לחוק – הדרישה לקיום גבייה על ידי הרשות והדרישה כי גבייה זו תעשה שלא כדין. באשר לגבייה, הצדדים חלוקים בשאלה האם בוצעה גביית קנס פיגורים על ידי המשיבה ב-24 החודשים שקדמו למועד הגשת התובענה, כדרישת סעיף 21 לחוק. לטעמי אין צורך בהכרעה בעניין זה שכן בין אם מולאה דרישת הגבייה ובין אם לאו, גביית קנסות הפיגורים על ידי רשות המיסים בוצעה כדין, ועל כן אין מתמלאת דרישתו השנייה של סעיף 11.

11. קנס הפיגורים נגבה מכוח חוק הקנסות. אין חולק כי גביית מס הפיגורים לכשעצמה היא תקינה. המחלוקת ניטשת סביב פירוט קנס פיגורים זה בטופס החיוב. בעניין זה אני מסכים עם מסקנתו של בית המשפט המחוזי שלפיה טופס החיוב שהוצג למערערות אינו מטעה את הנישום לסבור כי קנס הפיגורים הוא חלק מהקרן שעליו לשלם. קנס הפיגורים קבוע בחוק ודבר גבייתו אינו מוסתר. סעיף 2(א) לחוק הקנסות קובע במפורש כי על חוב מס שלא שולם במועד שנקבע לתשלום המס, ייוסף קנס פיגורים. יתרה מכך, קנס הפיגורים אף מפורסם ומובא לידיעת הציבור בדרכים שונות ומגוונות, ביניהן “דרישה והודעה לתשלום חובות” הנלוות לדרישת תשלום חוב הנשלחת לנישום, מצב חשבון מפורט המופיע במחשב ש”מ, חוברת מידע לנישומים של אנף מס הכנסה ועוד. ברי כי רשות מוסמכת רשאית לגבות חובות המוטלים לפי חוק, ועל אדם המאחר בפירעונם לשאת בתשלום קנס הפיגורים, שלשם בירורו קיימות לרשותו שלל דרכים. טענתן של המערערות לפיה הוטעו לחשוב כי הקנס לא נגבה מהן, על אף ידיעתן כי הן מאחרות בתשלום, אינה יכולה להתקבל.

12. בהקשר זה ראוי לציין כי בגב הודעת השומה שנשלחה מטעם המשיבה מצוין תחת סעיף 7, שכותרתו “שערוך צפוי”, כי הוא כולל הפרשי הצמדה וריבית וכן הצמדה צפויה (נספח 7, חלק 4 בתיק מוצגי המשיבה). נדמה כי ייתכן והיה מקום לציין בסעיף זה כי השערוך כולל בחובו גם את קנס הפיגורים המצוין בסעיף 6 לאותו טופס, כפי שמצוין תחת המונח “שערוך” בהדרכה במחשב ש”מ. יחד עם זאת, עקב שלל הדרכים

שבהן צוין במפורש קיומו של קנס הפיגורים בסעיף השערוך, נראה כי אין מקום לקבל את טענת המערערות בדבר קיום עילת ההטעיה.

13. הדיון בדבר דרישתו השנייה של סעיף 4(א)(1) לחוק, קיומה של עילת תביעה אישית, תופס מקום נכבד בטענות הצדדים ובפסק דינו של בית המשפט המחוזי. לעניין נטל ההוכחה של עילת תביעה אישית, הלכה היא כי מי שמבקש לאשר תובענה כייצוגית, חייב לשכנע את בית המשפט במידת הסבירות הראויה – ולא על פי האמור בכתב התביעה בלבד – כי הוא עומד בכל התנאים לאישור התובענה כייצוגית לרבות הדרישה לקיום עילת תביעה אישית (ראו ע"א 2967/95 מגן וקשת בע"מ ואח' נ' טמפר תעשיות בידה בע"מ ואח', פ"ד נא(2) 312, 329 (1997)). כאמור, לא מצאתי לנכון להכריע בשאלה האם התקיימה בענייננו גבייה אם לאו, דבר המשליך כביכול, על שאלת קיומה של עילת תביעה אישית למערערות. זאת, עקב הכרעתנו כי לא מתקיימת עילה המנויה בתוספת השנייה לחוק.

14. בפי המערערות טענות נוספות, אך אין בהן כדי לשנות את התוצאה שאליה הגעתי לנוכח העובדה שלא מתקיים אחד התנאים היסודיים לאישור תובענה כייצוגית. על כן, לא מצאתי כי יש להכריע בהתאמת הבקשה לתנאי סעיף 8 לחוק תובענות ייצוגיות. עם זאת, אציין בקצרה כי סעיף 8(ג)(2) לחוק תובענות ייצוגיות קובע כי אם מצא בית המשפט שמתקיימים התנאים המנויים בחוק לאישור תובענה ייצוגית אולם לא מתקיים במבקש התנאים הקבועים בסעיף 4(א), עליו לאשר את התובענה הייצוגית ולהורות על החלפת התובע המייצג. אין אנו נכנסים לגדרי הוראה זו שכן, כאמור, הבקשה דנן אינה מקיימת את דרישת סעיף 3(א).

15. בטרם סיום, אוסיף כי לא מצאתי לנכון לקבל את טענות המערערות בכל הנוגע לסכום ההוצאות שפסק לחובתם בית המשפט המחוזי, שכן לא מדובר בסכום בלתי סביר בנסיבות העניין.

לנוכח כל האמור לעיל, אציע לחבריי לדחות את הערעור.

המערערות תישאנה בשכר טרחת עורך דינה של המשיבה בסך של 50,000

ש"ח.

המשנה לנשיא מ' נאור:

אני מסכימה.

המשנה לנשיא

השופט י' דנציגר:

אני מסכים.

כחברי, השופט ס' גובראן, סבורני כי המערערות לא הצליחו להוכיח שבנסיבות העניין מתקיימת עילת התביעה הקבועה בסעיף 11 לתוספת השנייה לחוק.

בבחינת למעלה מן הצורך אעיר, כי לטעמי קיים לכאורה קושי בהגשת בקשה לאישור תובענה ייצוגית על ידי חברות המצויות בהליכי פירוק מרצון (כאשר אחת מחברות אלה הינה חברה מחוסלת שלא הוגשה בקשה להחייאתה).

בנסיבות העניין אין צורך לקבוע מסמרות בנקודה זו וניתן להותירה בצריך עיון.

ש ו פ ט

לפיכך הוחלט כאמור בפסק דינו של השופט ס' גובראן.

ניתן היום, ו' בכסלו התשע"ג (20.11.2012).

ש ו פ ט

ש ו פ ט

המשנה לנשיא